

Έρευνα και συγγραφή μιας ιστορικής εργασίας

Η ΦΥΣΗ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Η συγγραφή μιας εργασίας είναι κάτι περισσότερο από μια παράθεση γεγονότων. Δεν πρέπει να σπαταλάτε χρόνο και λέξεις για να διηγηθείτε τι συνέβη. Οι εργασίες που γράφονται για ένα μάθημα έχουνε πολύ συγκεκριμένους αναγνώστες, τον καθηγητή σας και τους συμφοιτητές σας. Μπορείτε επομένως να θεωρήσετε δεδομένο ότι γνωρίζω ότι η τύχη της οθωμανικής Μακεδονίας ήταν ένας από τους παράγοντες της σύγκρουσης μεταξύ της Ελλάδας και της Βουλγαρίας. Ωστόσο, πρέπει να θυμάστε ότι πολλά από αυτά που αποκαλούμε «γεγονότα» είναι συχνά αντικείμενο αντιπαράθεσης. Π.χ. δεν μπορείτε να πάρετε ως δεδομένο ότι ο Βενιζέλος ήταν μια πολιτική ιδιοφυΐα.
- Μια εργασία είναι κάτι παραπάνω από μια περίληψη κειμένων άλλων ιστορικών. Να θυμάστε ότι καλή εργασία είναι αυτή που λέει στον αναγνώστη κάτι που αυτός δεν ήξερε πρωτού ξεκινήσει να τη διαβάσει.
- Μια εργασία είναι κάτι περισσότερο από ένα σχολιασμό. Τα σχόλιά σας πρέπει να υποστηρίζονται από πραγματολογικά στοιχεία και ιστορικές πληροφορίες.

Για τους λόγους αυτούς:

- Πρέπει να συγκροτήσετε ένα συγκεκριμένο *επιχείρημα*.
- Πρέπει να χρησιμοποιήσετε συγκεκριμένα ιστορικά *γεγονότα* και *πληροφορίες* σαν παραδείγματα για να υποστηρίξετε το επιχείρημά σας.
- Πρέπει να *αναλύσετε* και να *αναπτύξετε* αυτά τα γεγονότα για να δείξετε ότι το επιχείρημά σας ισχύει.

Το μυστικό με τις εργασίες είναι να απαντήσει κανείς στο ερώτημα και να δείξει ότι έχει ιστορική *γνώση* (των γεγονότων) αλλά και ικανότητα *κατανόησης* τους (ανάλυση). Η εργασία πρέπει επίσης να έχει μια καλή δομή –εισαγωγή, κύρια σημεία και συμπέρασμα.

ΦΑΣΗ 1. ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το θέμα της εργασίας

Διερευνήστε προσεκτικά το θέμα μιας εργασίας. Όταν αποφασίσετε ότι σας ενδιαφέρει μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδος ή φαινόμενο, πρέπει στη συνέχεια να διατυπώσετε ένα ιστορικό ερώτημα. Πρέπει να προσδιορίσετε ποιο είναι το *θέμα* του ερωτήματος, και οι *προεκτάσεις* του. Όταν αποσαφηνίσετε σε τι *ακριβώς* αναφέρεται το θέμα, σκεφτείτε στη συνέχεια για το τι *υπονοεί*. Έτσι θα έχετε προσδιορίσει όχι μόνο το *κύριο* θέμα αλλά και τα *δευτερεύοντα* θέματα που θα πρέπει να διαπραγματευθείτε στην εργασία σας.

Για παράδειγμα, ο τίτλος-ερώτημα μιας εργασίας μπορεί να είναι «Ήταν ο αντισημιτισμός στην ελληνική Θεσσαλονίκη ένα περιφερειακό φαινόμενο;». Το θέμα του είναι ο αντισημιτισμός στη Θεσσαλονίκη. Η περίοδος που καλύπτεται είναι κυρίως αυτή του μεσοπολέμου (1922-1940). Το κεντρικό θέμα είναι το εύρος του αντισημιτισμού. Δευτερεύοντα θέματα μπορεί να είναι τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά του αντισημιτισμού, ή ο προσδιορισμός του κύριου φορέα (κρατικές αρχές, τύπος, ή εθνικιστικές οργανώσεις).

Δεν υπάρχει μία μόνο σωστή απάντηση στην ιστορία. Σε μια ιστορική εργασία, το ζητούμενο δεν είναι να βρει κανείς τη σωστή απάντηση, αλλά να κάνει την πληρέστερη διαπραγμάτευση. Μπορεί να συμφωνείτε ή να διαφωνείτε με τον ισχυρισμό, θα βαθμολογηθείτε εξίσου ψηλά. Αλλωστε, ο καθηγητής σας ενδιαφέρεται κυρίως να δει την ικανότητά σας στην έκθεση, επιχειρηματολογία και ανάλυση, όχι στο να απαντήσετε με ένα «ναι» ή ένα «όχι».

ΦΑΣΗ 2: Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χρήση της βιβλιοθήκης

- Εξοικειωθείτε με τον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης. Χρησιμοποιείστε τη φαντασία σας με τις λέξεις-κλειδιά.

- Μάθετε για τις παροχές της βιβλιοθήκης, τις διαθέσιμες βάσεις δεδομένων και ηλεκτρονικές πηγές.
- Μην διστάσετε να ζητήσετε τη βοήθεια του προσωπικού της βιβλιοθήκης. Είναι μέρος της δουλειάς τους να σας βοηθήσουν.
- Μεταχειριστείτε με προσοχή τα βιβλία που δανείζεστε. Χρησιμοποιείτε σελιδοδείκτες αντί να τσακίζετε τις σελίδες και μην υπογραμμίζετε. Κρατήστε σημειώσεις σε καρτελλάκια ή στον υπολογιστή σας και όχι πάνω στο βιβλίο.

Επιλογή και ανάγνωση βιβλίων

Μην επαφίεστε σε ένα μόνο βιβλίο για να πάρετε ιδέες και πληροφορίες. Ένα μόνο βιβλίο θα σας δώσει μια πολύ μονομερή άποψη του θέματος και είναι πολύ πιθανό ότι θα υποπέσετε στο σφάλμα της αντιγραφής.

Φυλλομετρήστε και κοιτάξτε μια σειρά από βιβλία πρώτου αποφασίσετε ποια από αυτά μπορεί να σας είναι χρήσιμα. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που συμβουλευόμαστε βιβλία. Διαφορετικοί λόγοι σημαίνει ότι συμβουλευόμαστε διαφορετικών ειδών βιβλία. Κάποια βιβλία είναι γραμμένα ως εισαγωγές σε ένα θέμα. Άλλα προορίζονται για ένα πιο ειδικό αναγνωστικό κοινό, ίσως δε προτείνουν μια νέα ή αμφιλεγόμενη θεωρία. Κάποια βιβλία είναι καλά για να παίρνουμε ιδέες, άλλα για πληροφορίες. Κάποια είναι καλά για να τα διαβάζουμε από την αρχή μέχρι το τέλος, άλλα για να τα συμβουλευόμαστε μόνο. Μάθετε να διακρίνετε μεταξύ διαφορετικών ειδών βιβλία.

Διαβάστε αρκετά ώστε να μπορέσετε να καταλήξετε για το πώς θα διερευνήσετε το θέμα της εργασίας σας. Αν ωστόσο μετά από κάποια διαβάσματα, αισθάνεστε ακόμη ότι δεν ξέρετε από πού να αρχίσετε, το να διαβάσετε περισσότερο, πιθανότατα θα χειροτερέψει τα πράγματα. Μόνο όταν έχετε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα του είδους της εργασίας που θέλετε να γράψετε, αξίζει να διαβάσετε περισσότερο.

Πριν ξεκινήσετε να διαβάσετε ένα βιβλίο:

- a. Επιλέξτε ένα βιβλίο που φαίνεται ότι μπορεί να σας βοηθήσει να προσανατολιστείτε εντός ενός θέματος.
- b. Διατρέξτε τη *σελίδα περιεχομένων* και την *εισαγωγή* για να δείτε ποια τμήματα του βιβλίου μπορεί να σας φανούν χρήσιμα.
- c. Δείτε αν το βιβλίο έχει *ευρετήριο*. Το να διαβάζει κανείς ένα βιβλίο μέσω του ευρετηρίου είναι συνήθως ο πιο σύντομος τρόπος να βρείτε τις σχετικές πληροφορίες.

Καθώς διαβάσετε ένα βιβλίο:

- a. *Διαβάστε προσεκτικά και κρατήστε σημειώσεις*. Μην ξεχάσετε να σημειώσετε το όνομα του συγγραφέα, τον τίτλο, τον τόπο έκδοσης, την χρονολογία έκδοσης και τη σελίδα που συμβουλευέστε.
- b. *Ανακεφαλαιώστε*. Αφού έχετε διαβάσει ένα κείμενο ή απόσπασμα, σκεφθείτε τι μάθατε. Το κείμενο πρέπει να σας έχει δώσει κάποιες απαντήσεις στα ερωτήματά σας.
- c. *Οργανώστε το επόμενο βήμα*. Σκεφθείτε τη στρατηγική των αναγνώσεών σας. Που πάω από εδώ και πέρα; Τι άλλα κείμενα πρέπει να συμβουλευτώ; Ποια ερωτήματα παραμένουν αναπάντητα; Στο σημείο αυτό της έρευνάς σας νέα ερωτήματα γεννιούνται από τα προηγούμενα ερωτήματα που θέσατε και τις απαντήσεις που βρήκατε.

Να θυμάστε:

- Το να διαβάσετε ένα βιβλίο από την αρχή μέχρι το τέλος είναι μόνο ένας από τους νόμιμους τρόπους να χρησιμοποιήσει κανείς ένα βιβλίο –και όχι απαραίτητα ο πιο λογικός.
- Αν το βιβλίο είναι υπερβολικά δύσκολο ή σας μπερδεύει, μην συνεχίζετε να το διαβάσετε. Βρείτε κάποιο άλλο απλούστερο.

Πλάνο της εργασίας

Αμέσως μετά τα αρχικά διαβάσματα και τις πρώτες σκέψεις, προσπαθήστε να φτιάξετε ένα πλάνο της εργασίας. Αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος να ξεκαθαρίσετε τις ιδέες σας.

Προετοιμασία του πλάνου

Προτού φτιάξετε το πλάνο και κυρίως αν έχετε στο μυαλό σας ένα σωρό ιδέες (ή καμία

συγκεκριμένη!), είναι χρήσιμο να έχετε ένα «brainstorming», να καταγράψετε απλώς τις ιδέες. Ένας τρόπος να το κάνετε είναι ο παρακάτω:

1. Σε ένα μεγάλο κομμάτι άσπρο χαρτί, γράψτε σε μεγάλα γράμματα και όπως σας κατεβαίνουν, όλες τις ιδέες, ονόματα, ερωτήματα κ.α. που συνδέονται με το θέμα της εργασίας σας αφήνοντας αρκετό χώρο ανάμεσά τους.
- 2a. Μετά, προσπαθήστε να τα βάλετε σε μια λογική σειρά, βρίσκοντας συνδέσεις ανάμεσα στα διάφορα στοιχεία. Π.χ., συνδέστε τα με γραμμές ή κυκλώστε σύνολα ονομάτων.
- 2b. Διαφορετικά, απλώς γράψτε μια «λίστα αγορών» με όλα τα σημεία που χρειάζεται να θίξετε. Αφού έχετε φτιάξει τη λίστα, δείτε αν μπορείτε να τα αναδιατάξετε για να φτιάξετε μια πιο λογική και συνεκτική λίστα, προσθέτοντας ή αφαιρώντας σημεία όπου χρειάζεται.
3. Σε κάθε περίπτωση, αν τα πράγματα γίνουν πολύ χαώδη ή σύνθετα, επαναλάβετε τη διαδικασία, αυτή τη φορά πιθανώς έχοντας λίγο περισσότερη αίσθηση του αποτελέσματος που θα θέλατε.
4. Ακόμη και αν δεν προκύψει ένα λεπτομερές, συγκροτημένο πλάνο από αυτή τη διαδικασία, θα είστε σίγουρα σε καλύτερη θέση να φτιάξετε ένα, ίσως μετά από περισσότερη έρευνα και διαβάσματα.

Φτιάχνοντας ένα πλάνο

Το πλάνο μιας εργασίας είναι ένα εργαλείο που σας βοηθά να συγκροτήσετε την εργασία σας γύρω από κάποιες κεντρικές ιδέες. Για το λόγο αυτό:

- Το πλάνο σας δεν θα πρέπει απλώς να κατηγοριοποιεί τις πληροφορίες.
- Το πλάνο σας δεν θα πρέπει να βάζει τις πληροφορίες σε χρονολογική σειρά.
- Αντίθετα, το πλάνο θα πρέπει να αρθρώνεται γύρω από ένα κεντρικό επιχείρημα και γύρω από επιμέρους, υποστηρικτικά επιχειρήματα. Για το λόγο αυτό:
 - a. Καταγράψτε τα κύρια σημεία του επιχειρηματός σας. Επιλέξτε ευδιάκριτα και σημαντικά σημεία, ώστε να είναι ξεκάθαρο στον αναγνώστη όταν περνάτε από το ένα σημείο στο άλλο.
 - b. Ορίστε τα βασικά στάδια που θα αρθρώσετε το επιχειρημά σας. Μην αφήνετε το κύριο σημείο ή σημεία της εργασίας για τα συμπεράσματα.
 - c. Σημειώστε τα ιστορικά στοιχεία που θα χρησιμοποιήσετε για να υποστηρίξετε το επιχειρημά σας. Τα γεγονότα και άλλα ιστορικά στοιχεία πρέπει πάντοτε να υποστηρίζουν τις κύριες ιδέες με εμφανή τρόπο.
 - d. Σημειώστε στο περίπου πόσες λέξεις θέλετε να αφιερώσετε σε κάθε μέρος της εργασίας.

Να θυμάστε

Δεν υπάρχει κανένας νόμος που να λέει ότι δεν μπορείτε να αλλάξετε το πλάνο σας μετά από περαιτέρω σκέψεις ή κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας. Σε κάθε περίπτωση, το πλάνο σας θα σας δείξει τι πρόσθετα διαβάσματα χρειάζεται να κάνετε.

ΦΑΣΗ 3. ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μέρος 1. Δομή της εργασίας

Μια εργασία πρέπει να περιλαμβάνει μια ευδιάκριτη εισαγωγή και συμπεράσματα καθώς και ένα καλά δομημένο κύριο μέρος. Με άλλα λόγια σε μια εργασία λες τι θα πεις, το λες και στο τέλος λες ότι το είπες.

Εισαγωγή

Η εισαγωγή δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερη από δύο με τέσσερις παραγράφους. Πρέπει να τη θεωρήσετε σαν το πλάνο μιας εργασίας γραμμένο σχετικά εκτενώς.

Στην εισαγωγή:

- 0a. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι μια καλή ιδέα να συζητήσετε τη σημασία του ιστορικού ερωτήματος που διαπραγματεύεστε πριν κάνετε μια προσπάθεια να το απαντήσετε.
- 0b. Αν θεωρείτε ότι το ερώτημα τυγχάνει πολλαπλών ερμηνειών ή μπορεί να απαντηθεί με περισσότερους από έναν τρόπους, ξεκαθαρίστε από την αρχή πώς εσείς το καταλαβαίνετε.
 1. Καταστήστε σαφές πώς σκοπεύετε να διαπραγματευτείτε το ιστορικό ερώτημα. Πρέπει να υπάρχει μια αρχική διαπίστωση για το θέμα που διαπραγματεύεστε η οποία και να ακολουθείται από ένα γεγονός που να το τεκμηριώνει.
 2. Παρουσιάστε τα κύρια σημεία του επιχειρήματός σας τα οποία και θα αναπτύξετε στη συνέχεια.
 3. Υπονοείστε στην τελική πρόταση της εισαγωγής ότι τα συμπεράσματά σας θα είναι εμπεριστατωμένα γιατί ήδη ξέρετε ότι το θέμα που διαπραγματεύεστε είναι πολύ σημαντικό.

Προσοχή

Μην μειώσετε τη σημασία του κυρίως μέρους που θα ακολουθήσει,

- a. Με μια υπερβολικά μεγάλη εισαγωγή.
- b. Με το να δίνεται πολλές πληροφορίες στον αναγνώστη.
- c. Χρησιμοποιώντας φράσεις που λένε ρητά στον αναγνώστη σας τι πρόκειται να κάνετε στη συνέχεια.

Κύριο μέρος

1. Επικεντρωθείτε στο θέμα σας και δομείστε μια σαφή επιχειρηματολογία. Μην αφήσετε την κύρια γραμμή της επιχειρηματολογίας σας να χαθεί σε διάφορα δευτερεύοντα σημεία ή άσχετες παρεκβάσεις. Τα παραθέματα και τα παραδείγματα πρέπει να συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός επιχειρήματος, όχι να το καθυστερούν.
2. Αν πρέπει να θίξετε πολλά σημεία, τότε οργανώστε τα πριν ξεκινήσετε να γράφετε σε μια λογική σειρά. Όπου είναι δυνατόν περιορίστε τα στον πιο μικρό σύνολο βασικών και δευτερευόντων σημείων. Πρέπει να φροντίσετε για όλα αυτά στο πλάνο της εργασίας.
3. Διατηρείστε μια ισορροπία μεταξύ γεγονότων και δικών σας ιδεών. Τα γεγονότα χωρίς τη δική σας ανάλυση δεν διαφωτίζουν. Δικές σας ιδέες χωρίς γεγονότα ή παραδείγματα που τις τεκμηριώνουν είναι αστήρικτες.
4. Αποφύγετε μακροσκελείς καταλόγους γεγονότων, εκτός εάν είναι απολύτως απαραίτητο για να παρουσιάσετε ή να αποσαφηνίσετε το επιχειρήματά σας. Δώστε αρκετές πληροφορίες για να δείξετε ότι γνωρίζετε για τι πράγμα μιλάτε.
5. Μην σπαταλάτε χρόνο και λέξεις για να κάνετε συνοψίζετε ή να παραφράζετε τα επιχειρήματα και τις θεωρίες άλλων συγγραφέων. Συζητήστε τις αντί να τις περιγράφετε.
6. Να έχετε όσο το δυνατόν μικρότερα παραθέματα. Να μην παραθέτετε μεγάλα αποσπάσματα από ένα συγγραφέα μόνο και μόνο για να παρουσιάσετε την ιδέα ή το επιχειρήματά του, αν μπορείτε να το συνοψίσετε πολύ πιο σύντομα με τα δικά σας λόγια. Όταν παραφράζετε τις ιδέες άλλων συγγραφέων, φροντίστε να δηλώνετε την πηγή αυτών των ιδεών με μια παραπομπή. Διαφορετικά ελλοχεύει ο κίνδυνος μιας λογοκλοπής.
7. Πάνω από όλα, να ανατρέχετε συνεχώς στην ερώτηση και να ρωτάτε τον εαυτό σας: είμαι εντός θέματος ή απομακρύνομαι και πλατειάζω; Και αν έχετε φτιάξει ένα πλάνο, αναρωτηθείτε αν το ακολουθείτε (αν και μερικές φορές υπάρχουν σοβαροί λόγοι να το αλλάξετε).

Φτιάχνοντας ένα σωστό και πειστικό επιχείρημα

Όταν γράφετε το κύριο μέρος της εργασίας σας, βεβαιωθείτε ότι αναπτύσσετε το σωστό επιχείρημα και ότι αυτό είναι επίσης πειστικό. Για το λόγο αυτό, ένα από τα βασικά στοιχεία μιας καλής εργασίας είναι η ισορροπία μεταξύ μιας διαπίστωσης και των τεκμηρίων (δηλαδή των γεγονότων και της ερμηνείας τους).

Εξετάστε π.χ. την παρακάτω απλή ιστορική διαπίστωση:

«Η παιδική ηλικία του Χίτλερ χαρακτηρίζεται από φτώχεια».

Αυτή η διαπίστωση είναι αδύναμη και γιατί δεν υπάρχουν τεκμήρια που να την υποστηρίζουν και γιατί είναι λάθος! Ο ίδιος ο Χίτλερ επέλεξε να παρουσιάσει τα παιδικά του χρόνια σαν μια δύσκολη περίοδο γιατί αυτό εξυπηρετούσε τους σκοπούς του. Δεν είναι όμως παράλογο ένας φοιτητής που διαβάζει την αυτοβιογραφία του Χίτλερ Ο Αγών μου να πιστέψει τον ισχυρισμό του ίδιου του Χίτλερ. Αυτός είναι ο κίνδυνος να βασίζεται κανείς σε μία μόνο πηγή. Αυτή η λάθος διαπίστωση όχι μόνο προκαλεί το ιστορικό μας αισθητήριο αλλά ταυτόχρονα μας κάνει να αναρωτιώμαστε αν ο φοιτητής διάβασε αρκετές πηγές και βιβλία. Αν έχουμε μόνο την άποψη του Χίτλερ, τότε η απάντηση είναι όχι. Ωστόσο, αν συμπεριλάβουμε στα διαβάσματά μας και το βιβλίο του Alan Bullock, *Hitler: A Study in Tyranny* (1952) τότε οι αντίθετες ενδείξεις γίνονται φανερές. Έτσι, μια ξαναγραμμένη διαπίστωση θα μπορούσε να είναι ως εξής:

Ο Χίτλερ δήλωσε στο *Ο Αγών μου* ότι η παιδική του ηλικία ήταν φτωχική (*δήλωση*). Ωστόσο, όπως ισχυρίζεται ο Bullock, ο πατέρας του είχε μια αξιοπρεπή σύνταξη και ο Χίτλερ επωφελήθηκε από μια καλή πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (*απόδειξη*). Η εκπαίδευσή του περιλάμβανε και μια περίοδο φοίτησης στην τεχνική σχολή του Λιντς (*πρόσθετη απόδειξη*). Ακόμη και μετά το θάνατο του πατέρα του, η μητέρα του Χίτλερ είχε μια αξιοπρεπή σύνταξη. Έτσι, ο Χίτλερ συνέχισε να πηγαίνει σχολείο μέχρι τα δεκαέξι του (*πρόσθετη απόδειξη*).

Στην ιστορία, η παρουσίαση της δουλειάς των άλλων ιστορικών είναι τμήμα της διαδικασίας καθώς είναι αδύνατο για κάποιον να ανατρέχει και να παραθέτει μόνο αρχειακό υλικό. Από τη στιγμή που δεν μπορούμε να πάμε στο Λιντς της Αυστρίας για να ελέγξουμε το μαθητικό δελτίο του Χίτλερ δεν μπορούμε παρά να βασίζομαστε σε όσα λένε άλλοι ιστορικοί. Η απάντηση επομένως είναι να χρησιμοποιούμε πολλούς ιστορικούς και να ελέγουμε αν ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο τα τεκμήρια. Επιπρόσθετα, οι ιστορικοί που χρησιμοποιούμε πρέπει να είναι εκείνοι που έχουν συμβάλει σημαντικά στο πεδίο που διερευνούμε. Με άλλα λόγια, μη χρησιμοποιείτε μόνο γενικά εγχειρίδια.

Στο προηγούμενο απόσπασμα για τα παιδικά χρόνια του Χίτλερ, γνωρίζουμε ότι επειδή η ερμηνεία του Bullock αντίκειται στο μύθο που ο ίδιος ο Χίτλερ κατασκευάζει για τον εαυτό του, ο Bullock πιθανότατα θα έχει δίκιο. Επιπλέον, οι ιστορικές μας γνώσεις μας λένε ότι οποιοσδήποτε σπούδαζε ακόμη σε ηλικία 16 ετών το 1906, δεν ανήκε στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

Συμπεράσματα

1. Τα συμπεράσματά σας πρέπει να στηρίζονται στις αποδείξεις που έχετε παρουσιάσει στο κύριο μέρος της εργασίας σας. Επομένως, αποφύγετε τις γενικότητες.
2. Τα συμπεράσματα πρέπει:
 - a. Να υπογραμμίζουν τη σημασία των σημείων που θίξατε.
 - b. Να αναδεικνύουν τη *σχετική* τους σημασία για το θέμα που διαπραγματεύεστε.
 - c. Να δείχνουν πώς συνδέονται οι διάφοροι παράγοντες.
3. Πρέπει να παρουσιάζετε τις δικές απόψεις στα συμπεράσματα. Ωστόσο,
 - a. Να μην απομακρύνετε από τα αποδεικτικά στοιχεία.
 - b. Να μην θέτετε νέα ερωτήματα και σημαντικά σημεία στην τελευταία παράγραφο. Αυτά πρέπει να τα διαπραγματευτείτε στο κύριο μέρος. Τα συμπεράσματα δεν πρέπει να εισάγουν νέα στοιχεία, αλλά να συνοψίζουν τα πιο σημαντικά στοιχεία όσων έχετε αναλύσει προηγουμένως.

Μέρος 2. Το ύφος της συγγραφής

Δομή της παραγράφου

Οι παράγραφοι είναι μια ενότητα νοήματος. Περιλαμβάνουν σε μια λογική ακολουθία, ένα συγκεκριμένο σημείο, επιχείρημα ή γεγονός. Για το λόγο αυτό:

- a. Μην γράφετε μια παράγραφο που αδυνατεί να αναπτύξει μια κεντρική ιδέα.
- b. Μην θρυμματίζεται την ανάλυσή σας σε μικρές παραγράφους.
- c. Αποφύγετε να πηδάτε από το ένα σημείο στο άλλο μέσα στην ίδια παράγραφο.

Να αντιμετωπίζετε την παράγραφο σαν μια μικρή εργασία.

- a. Ξεκινήστε με μια αρχική δήλωση. Δηλώστε καθαρά το σημείο που θα συζητήσετε στην πρώτη πρόταση κάθε παραγράφου και μην περιμένετε μέχρι αργότερα. Με τον τρόπο αυτό, θα δώσετε στον αναγνώστη να καταλάβει ότι κατέχετε την απάντηση και θα βοηθηθείτε και εσείς να εστιάσετε στο ερώτημα.
- b. Στη συνέχεια προχωρήστε παραθέτοντας τα αποδεικτικά στοιχεία και αναλύοντας το επιχείρημα.
- c. Τέλος, κλείστε την παράγραφο με κάτι που συνδέει όσα προηγήθηκαν και που μπορεί να υποδεικνύει τι θα ακολουθήσει στην επόμενο παράγραφο.

Αν παραθέτετε

Τα μικρά παραθέματα (σε εισαγωγικά) πρέπει να ενσωματώνονται στο κυρίως κείμενο.

Τα μεγάλα παραθέματα είναι καλό να παρουσιάζονται με τη μορφή παραγράφων χωριστών από το κυρίως κείμενο (όπως το επιδεικνύω τώρα).

Το αν θα παρουσιάσετε ένα παράθεμα ως ένα ξεχωριστό κείμενο ή όχι εξαρτάται από το πόση σημασία θέλετε να δώσετε στο παράθεμα σε σχέση με όσα προηγούνται και ακολουθούν. Γενικά, όσο μεγαλύτερο είναι το παράθεμα, τόσο καλύτερο φαίνεται σαν ένα ξεχωριστό τμήμα του κειμένου.

Γλώσσα

Να επιδιώκετε μια στρωτή γλώσσα. Μάθετε να γράφετε με τρόπο κατανοητό και απλό.

Ύφος και δομή της πρότασης

1. Αποφύγετε να χρησιμοποιείτε μεταφορές. Το γραπτό σας πρέπει να είναι σαφές.
2. Να γράφετε μικρές και ακριβείς προτάσεις. Αποφύγετε τον μακροπερίοδο λόγο και τις σύνθετες προτάσεις.
3. Ποτέ μην χρησιμοποιείτε περισσότερες λέξεις αν μπορείτε να πείτε αυτό που θέλετε με λιγότερες. Μην ξοδεύετε χρόνο και χώρο με φράσεις όπως «Είναι ενδιαφέρον να σημειώσει κανείς...», «Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι...». Αυτές οι εκφράσεις χαλαρίζουν το πιο σημαντικό σημείο της πρότασής σας: το υποκείμενο και το ρήμα. Πόσα μπορεί να μάθει ο αναγνώστης από το «Είναι...»;
4. Αποφύγετε αυτοαναφορικές προτάσεις όπως «Ας περάσουμε τώρα στο...», «Θα δείξω ότι...», «τώρα βλέπουμε ότι...». Ακόμη και το «Νομίζω ότι...» (και ακόμη χειρότερα το «Πιστεύω ότι...») πρέπει να αποφεύγονται.
5. Αποφύγετε τη χρήση του πρώτου προσώπου εκτός εάν διατυπώνετε έναν πρωτότυπο ισχυρισμό.

Χρήση των ρημάτων

Προσπαθήστε να χρησιμοποιείτε ρήματα στην ενεργητική φωνή όσο το δυνατόν περισσότερο.

1. Να χρησιμοποιείτε ρήματα στην ενεργητική φωνή παρά αφηρημένα ουσιαστικά. Είναι καλύτερο να γράφετε «Βοήθησε να οργανωθεί...», παρά «Βοήθησε στην οργάνωση...».
2. Αποφύγετε τη χρήση της παθητικής φωνής. Η φράση «Οι Οθωμανοί ηττήθηκαν το 1912» αποκρύβει ένα μάλλον σημαντικό σημείο: «από ποιους;». Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να μην έχει σημασία ποιος τους νίκησε. Αλλά σε άλλες, (π.χ. σε μια εργασία για τον ανταγωνισμό των βαλκανικών κρατών) βοηθά τον αναγνώστη να αντιληφθεί το σημείο που θίγετε αν γράψετε «μια συμμαχία της Ελλάδας, της Σερβίας και της Βουλγαρίας νίκησε τον οθωμανικό στρατό το 1912».
3. Χρησιμοποιείτε την παθητική φωνή μόνο αν η εξήγηση δεν είναι ξεκάθαρη, όπως στη φράση «μπορεί να θεωρηθεί ότι...».

4. Αποφύγετε τη χρήση του ρήματος «είναι». Σε μια φράση όπως «Ο Βενιζέλος ήταν μια πολιτική ιδιοφυΐα», δεν έχετε αναλύσει τίποτα, ούτε και έχετε επιχειρηματολογήσει. Αντίθετα, καταθέσατε μια βεβαιότητα. Οι βεβαιότητες και οι διαπιστώσεις δεν στηρίζουν ένα επιχείρημα. Μια εργασία που εκκινεί από τη διαπίστωση ότι ο Βενιζέλος ήταν μια πολιτική ιδιοφυΐα, στη συνέχεια περιγράφει κάποιες επιτυχημένες πολιτικές του κινήσεις και στο τέλος καταλήγει «επομένως, μπορούμε ξεκάθαρα να δούμε ότι ο Βενιζέλος ήταν μια πολιτική ιδιοφυΐα» δεν καταθέτει ένα επιχείρημα. Αφού ξεκινάτε θεωρώντας δεδομένο ότι ήταν ιδιοφυΐα, τι διαφορά κάνει η αναφορά σε κάποιες πολιτικές του κινήσεις;

Λεξιλόγιο

- Μην χρησιμοποιείτε σύνθετους όρους όταν αρκεί η απλή γλώσσα.
- Μην χρησιμοποιείτε ξένους όρους όταν υπάρχουν οι ελληνικοί.
- Μην επιδιώκετε να καταπλήξετε τον αναγνώστη σας με εξεζητημένο λεξιλόγιο. Είναι υπερβολικά επιτηδευμένο.

Αντίθετα:

- Χρησιμοποιείτε σωστή γλώσσα, αλλά όχι τη γλώσσα της καθημερινής επικοινωνίας.
- Αναπτύξτε και εμπλουτίστε το λεξιλόγιό σας, αλλά μην προσπαθήσετε να δείξετε ότι είστε έξυπνος με τον τρόπο που γράφετε.
- Χρησιμοποιείτε μια καινούργια λέξη μόνο όταν είστε σίγουροι για το νόημά της και το πλαίσιο στο οποίο θα την χρησιμοποιείτε.

Ορθογραφία

Να είστε προσεκτικοί στην ορθογραφία και την στίξη. Η κακή στίξη μπορεί να επηρεάσει το νόημα όσων γράφετε. Να συμβουλευέστε ένα λεξικό.

ΦΑΣΗ 4. Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Παραπομπές

1. Ο,τιδήποτε γράφετε που δεν είναι κοινός τόπος ή αποκλειστικά δική σας ιδέα πρέπει να συνοδεύεται από μια παραπομπή. Αν γράφετε «Η Αθήνα είναι η πρωτεύουσα της Ελλάδας» δεν χρειάζεται να παραπέμπετε. Ωστόσο, αν γράφετε «Η Αθήνα ονομάζεται συχνά και 'της γης το δαχτυλίδι'», τότε πρέπει να παραπέμπετε στο αντίστοιχο ποίημα του Παλαμά.
2. Οι παραπομπές είναι ο τρόπος που αναγνωρίζει κανείς τη δουλειά άλλων επιστημόνων και την οποία έχετε χρησιμοποιήσει για να γράψετε μια συγκεκριμένη πρόταση ή παράγραφο.
3. Πρέπει να παραπέμπετε όχι μόνο αν παραθέτετε ένα απόσπασμα, αλλά επίσης και αν παρουσιάζετε το επιχείρημα ενός άλλου, ή αναφέρεστε σε μια γνώμη που τη μοιράζονται αρκετοί επιστήμονες.
4. Πρέπει να παραπέμπετε σε κάθε είδους βιβλίο έχετε χρησιμοποιήσει ακόμη και αν πρόκειται για εγκυκλοπαίδεια.

Λογοκλοπή

Αν κάνετε μια περίληψη του επιχειρήματος κάποιου άλλου, ή δανείτε ένα τμήμα του και δεν παραπέμπετε, τότε διαπράττετε λογοκλοπή. Για να αποφύγετε τη λογοκλοπή:

- Να χρησιμοποιείτε πάντοτε εισαγωγικά όταν αναφέρεστε στα λόγια άλλων.
- Να είστε πολύ προσεκτικοί όταν κρατάτε σημειώσεις. Να γράφετε πάντοτε το όνομα του συγγραφέα, τον τίτλο του κειμένου, τον τόπο και τη χρονολογία έκδοσης και τις σελίδες που έχετε συμβουλευθεί.

Υποσημειώσεις

Οι υποσημειώσεις χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε να αναφέρουμε κάποια πρόσθετα στοιχεία ή να αναπτύξουμε μια σκέψη που δεν έχει άμεση σχέση με όσα αναλύουμε στο κυρίως κείμενο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Η βιβλιογραφία πρέπει να περιλαμβάνει μόνο εκείνα τα κείμενα που χρησιμοποιήσατε για να γράψετε την εργασία.
2. Η βιβλιογραφία πρέπει να παρατίθεται σε χωριστή σελίδα.